

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"ט כסלו, ה'תשל"ב

חלק ה – יו"ל לש"פ וישב, כ"א כסלו, ה'תשע"ח

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושמונה לבריאה

הוספה

בי"ה, ט' טבת תשכ"א
ברוקלין

... תקותי חזקה, אף שאינו מזכיר עדי"ז, שהשתתף בהתועדות יט' כסלו, ראש השנה ללימוד החסידות ודרכי החסידות, והרי בתוכן ענ"ן] יום זה כשמו כן הוא: **פנימיות** התורה שהיא פנימיות **כל** הענינים שבעולם (שלכן תורה שולטת על הטבע והמציאות, וכדד"ז"ל על הכתוב, לא-ל גומר עלי), שמזה מובן שע"י פנימיות התורה מושלים על פנימיות העולם, שכמובן וגם פשוט, מושלת ושולטת על כל הענינים שבעולם, וק"ל.

ויהי רצון שיהי' רישומו ניכר כל השנה בכל הנ"ל וכשמו – **ראש השנה** ...

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (ליפשיץ, תשנ"ו).
וכדד"ז"ל על הכתוב, לא"ל גומר עלי: תהלים נז, ג. וראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילדה רחל שתחי

לרגל הכנסה לעול המצוות

כ"א כסלו, ה'תשע"ח

ולזכות אחי ואחיותי

מנחם מענדל, חנה, אסתר, חי' מושקא,

לוי יצחק, שיינא ושניאור זלמן שיחיו

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

הרה"ת ר' שלמה חיים וזוגתו מרת מיכל שיחיו פלס

ולזכות זקניהם שיחיו

כדברי הגמרא במסכת שבת³²⁵: "שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו", וגם "שלם בנשמתו" (כדאיתא בספרים³²⁶).

וכמו"כ יוצאים באופן של שלימות מגלות זה — עי"ז ששומרים כל תרי"ג מצוות, ובאופן ש"אני אבטח בכך", מבלי להתפעל מדברי הגויים, ובמילא הולכים בתוקף המתאים ליהודי גם בענינים שבין ישראל לעמים, מתוך ידיעה שישנה מחיצה המבדילה: בני"י נמצאים יחד עם הקב"ה מצד אחד, ומצד השני נמצא הקב"ה בתור מושל ושולט על כל שבעים אומות העולם, ונותן ליהודי ממשלה ושליטה גם על כל עניני העולם גם בנוגע לשבעים האומות, אלא שענין זה צ"ל באמצעות שבעים השרים וכו' (כמבואר בארוכה בכמה ספרים).

ובנוגע אלינו — הנה כאשר "בחוקותי תלכו"¹⁶, "שתהיו עמלים בתורה" (כמובא בפירושו רש"י), "ואת מצוותי תשמרו (ואכן) ועשיתם אותם"¹⁶ במעשה בפועל, הרי זה דבר ברור שיקויים המשך הדברים בתושב"כ²⁹⁹: "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד".

וזה יהי' הכנה והקדמה קרובה לקיום היעוד³²⁷ "ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה" (כפירושו רש"י), "קומה אחת" ו"שתי קומות"³²⁸ (ככל הפרטים והביאורים שבדבר)³²⁹, "ובני ישראל יוצאים ביד רמה"³³⁰ מגלות זה, "כימי צאתך מארץ מצרים", ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

נז. כאמור לעיל, יערכו עתה חלוקת הש"ס, ולאח"ז אמירת מאמר חסידות — שצריך להיות לכל לראש, שהרי זה יום הבשורה³³¹ ויום הגאולה של רבינו הזקן. ויהיו כל הענינים מתוך שמחה וטוב לבב. (ואח"כ אמר:) מסתמא יחלקו הכרטיסים, כדי שכל אחד יוכל לבחור המסכתא שלבו חפץ בה, ולאח"ז ללמדה מתוך שמחה וטוב לבב, החל מ"י"ט כסלו, ולסיימה ל"ט כסלו הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה.

* * *

נח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום.

* * *

(325) לג, סע"ב. הובא בפירושו עה"פ. (329) ראה גם ד"ה והתהלכתי בתוכם תשכ"ב (תו"מ חל"ג ע' 417 ואילך). וש"נ. (326) ראה חדא"ג מהרש"א ועץ יוסף לע"י שבת שם. וראה גם תו"מ חכ"ב ע' 158. וש"נ. (330) בשלח יד, ח. (327) שם, יג. (331) ראה אג"ק חכ"ח ע' ס בהערה. (328) ב"ב עה, א. וש"נ. וש"נ.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ וישב, כ"א כסלו הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק חמישי מהתוועדות י"ט כסלו, ה'תשל"ב — הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ חיי שרה, חלק שני לש"פ תולדות, חלק שלישי לש"פ ויצא, חלק רביעי לש"פ וישלח חלקים השישי והאחרון י"ל אי"ה לש"פ מקץ הבעל"ט).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גוי", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ט"ו כסלו, ה'תשע"ח,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2017 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5778 • 2017

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס "ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

לבלבל מישהו שאינו יודע מזה... ואף שלמחר יתברר לו שהי' זה בבחינת "טענו חייטים והודה לו בשעורים", הנה בינתיים הרויח יום נוסף שיכול לשבת ולישון במנוחה. —

נה. ונחזור לענינו — שכאשר "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי", אזי יכול יהודי להיות רגוע ובטוח שיצא משם בשלימות, וה"שלימות" של יהודי היא — שלא זו בלבד שהוא ינצל, אלא יהודי צריך שיהיו עמו בניו ובנותיו, וכן צאנו ובקרו וכל אשר לו; יהודי אינו מוותר על שום דבר, כיון שאיו זה שלו, אלא "לה' הארץ ומלואה"³¹⁵, והקב"ה עשה אותו "שליח" להקים משפחה — "דור ישרים יבורך"³¹⁶, ולפעול בכל הענינים שבחלקו בעולם — "זהב וכסף ונחושת"³¹⁷ — הענין ד"ושכנתי בתוכם"³¹⁸, ששם ישרה הקב"ה שכנתו ע"ד שהי' במשכן ובמקדש ובקודש הקדשים; ולכן אינו מוותר על שום דבר.

וכפי שמבאר הבעש"ט³¹⁹ שזהו הטעם לכך ש"התורה חסה על ממונם של ישראל"³²⁰: לכאורה, כשמדובר על פרוטה — מהו הרעש "וואָס איז אַזוי דער גוואַלד" שתחסר אצלו פרוטה?! — אך הענין הוא, שזהו "ממונם של ישראל", ממון שיש לו שייכות לישראל [ע"ד האמור לעיל (סכ"ו) בענין "דורו של משה", שהוא בערך למשה]; זה לא סתם "ממון", אלא ממון ששייך ליהודי, "גוי קדוש"³²¹, ולכן נעשה גם בממון ענין של קדושה. ולוותר על קדושה — לא יעלה על דעתו של אף אחד! הוא יכול לוותר על כסף, אבל לא על "ממונם של ישראל", שיש בו קדושת ישראל.

נו. וכאשר הולכים מתוך "הנחה" ש"עם לבן גרתי", שבהיותו "עם לבן", במעמד ומצב שאין לו על מי לסמוך, כיון שהוא יחידי, וכל אנשי המקום מצייתים לדברי לבן, הנה בתור "גר" שומר הוא על כל תרי"ג מצוות, מבלי לוותר על מצוה אחת — אזי נעשה "ויפרוץ האיש מאד מאד"³²², ויוצא משם עם כל נכסיו, ועאכו"כ "כל בניו וכל בנותיו" (כמ"ש בפרשת השבוע³²³, וכפירוש רש"י "אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט"), באופן ד"מטתו שלימה", וכמ"ש³²⁴ "ויבוא יעקב שלם",

(320) ר"ה כז, א. וש"נ.

(321) יתרו יט, ו.

(322) ויצא ל, מג.

(323) וישב לו, לה.

(324) וישלח לג, יח.

(315) תהלים כד, א.

(316) שם קיב, ב.

(317) תרומה כה, ב.

(318) שם, ח.

(319) כש"ט סרי"ח. צוואת הריב"ש

סק"ט.

מב. דובר לעיל (סכ"א) שכל ענין של זכרון על העבר — צריך להיות באופן ששייך גם להוה.

ובהקדמה — שיש ענינים בתורה שמלכתחילה שייכים הם להוה, כמו הענינים שנקראים בשם "משפטים", וכן הענינים שנקראים בשם "חוקים"; אמנם, אפילו הסוג השלישי שנקרא בשם "עדות", שזהו ענין של זכרון, שפירושו שנזכר על דבר שאירע בעבר, ולכאורה כל ענין הזכרון שייך רק על דבר שאינו לפניו [שהרי על דבר שמונח בפניו אינו זקוק לזכרון, וכמאמר חז"ל על הפסוק²⁵⁹ "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור", "לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על גבי המזבח"] — הנה הפירוש בדבר הוא — שע"ז שנזכר אודותיו הרי זה נעשה אצלו ענין של הוה.

ובדוגמת ענין "זכר ליציאת מצרים" (כמ"ש בספר החינוך²⁶⁰ שזהו"ע כללי בכל התומ"צ), שאין זה באופן שנזכר על דבר שאירע בעבר, אלא כנוסח בעל ההגדה: "אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים", והיינו, שכאשר נזכר מה שאירע בט"ו בניסן בשנת ב'תמ"ח לבריאת העולם, שאז יצאו בני מצרים, הרי זה באופן שאומר מיד שלולי זאת הי' עכשיו משועבד לפרעה במצרים, כך, שיוצא עכשיו "משעבוד לגאולה" (כמבואר במפרשי ההגדה, וכן הוא ע"פ הלכה).

וענין זה אינו רק תוצאה שהיא בדרך סיבה ומסובב, ש"אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים", הי' הדבר מתבטא גם בנוגע לכח וכח כחו, וכיון שאבי זקנו אינו במצרים, לכן גם הוא אינו במצרים, אלא זוהי "פעולה נמשכת" (בלשון הרגצ'ובי)²⁶¹.

כלומר: הפעולה של יציאת מצרים היא באופן ד"כימי צאתך מארץ מצרים"²⁶², "ימי" לשון רבים, היינו, שבחמשה עשר בניסן שנת תשל"א מוציאים אותו ממצרים, בכח הפעולה שהתחילה ביצי"מ בשנת ב'תמ"ח. ויתירה מזה, ש"בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים"²⁶³.

ועד"ז בכל עניני תומ"צ שנכללים בסוג של "זכרון" — שההתחלה

(259) בחוקתי כו, מב ובתו"כ ופרש"י. ואילך, ובהנסמן שם.

ועוד. (262) מיכה ז, טו.

(260) מצוה כא. (263) תניא רפמ"ז — מפסחים קטז, ב

(261) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 174 (במשנה).

היא באופן שנוצר מה שאירע בזמן שלפנ"ז, אבל הפעולה מזה היא פעולה נמשכת, באופן ש"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"⁴⁸, תחילה בכ"ף הדמיון, ולאח"ז גם ללא כ"ף הדמיון, כהלשון במארו"ל שמביא רש"י גם בפירושו על התורה²⁶⁴: "בכל יום יהיו בעיניך חדשים".

מג. ועד"ז בנוגע להתוועדות הקשורה עם הזכרון אודות הגאולה של רבינו הזקן — שצריכה להיות "פעולה נמשכת" מהגאולה ההיא: כשם שהגאולה ההיא הביאה פעולות מסוימות, ובאה ע"י שלילת ענינים מסוימים, הנה גם עכשיו צריכה להיות פעולה נמשכת מפעולות הנ"ל, וכן שלילת הענינים ששללו אז.

מה הם ענינים אלו? — הרי מובן מדברי רבינו הזקן גופא [שבדאי ידע מדוע הושיבוהו במאסר, ואיך לאח"ז יצא לחירות] שזה קשור עם הפסוק "פדה בשלום".

וכדי לידע הפירוש של פסוק זה בתנ"ך בספר תהלים, צריך להסתכל בתורה שבעל-פה — בגמרא במסכת ברכות⁷⁸: "מאי פדה בשלום נפשי, אמר הקב"ה, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם". ומזה מובן שהפדי' והגאולה של רבינו הזקן קשורה עם ג' ענינים: (א) "העוסק בתורה", (ב) "ובגמילות חסדים", (ג) "ומתפלל עם הציבור".

והם ג' העמודים שעליהם העולם עומד: תורה עבודה וגמילות חסדים²⁶⁵ (כפירוש המהרש"א), או ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה (כפירוש הרשב"א)²⁶⁶: "העוסק בתורה", שצ"ל באופן ד"מוציאיהם בפה"²⁶⁷ — ענין הדיבור; "ובגמילות חסדים" — ענין המעשה, "ומתפלל עם הציבור" — "עבודה שבלב זו תפלה"²⁶⁸, שזהו ענין המחשבה.

מד. וההסברה בזה:

ובהקדמה — שאף שהמלשינות שעל ידה בא המאסר בגלוי נכתבה ע"י גוים, כפי שנתקבל הדבר בשכל והסברה שלהם, מ"מ, כיון שגוי אינו בעל בחירה, הנה הסיבה לכך שכתבו בנוסח זה, היא, בגלל שבפנימיות יש בו נקודה שמתאימה לאמיתית הענין.

ובכן: המלשינות שבה האשימו את רבינו הזקן — כפי שתורגמה

(264) תבוא כו, טז. (ואילך).

(265) אבות פ"א מ"ב. עירובין נד, רע"א.

(266) הובא ביהל אור עה"פ (ע' רד (268) תענית ב, א.

שיצא מארץ ישראל לחרן, כמ"ש³⁰⁴ "ויצא יעקב מבאר שבע", "ארץ מגורי אביו"³⁰⁵, "וילך חרנה", ושם הי' אצל לבן במעמד ומצב של "גרתיו" — "גר אנכי בארץ"³⁰⁶, שזהו"ע של גלות.

[וכלשון הידוע — שיש גלות עשו, ולפנ"ז ישנו ענין הגלות כפי שיעקב הי' אצל לבן ועסק שם בעבודת הביוררים כו]³⁰⁷.

ועל זה אומר יעקב, שהקיום של יהודי אצל לבן הוא עי"ז ש"תרי"ג מצוות שמרתי" — שאינו עושה פשרות בקיום המצוות; נתנו לו תרי"ג מצוות, והוא לא בעה"ב עליהם "לסחור" בהם!

— יש ענינים שבהם אומרת תורה ש"פיקוח נפש דוחה שבת"³⁰⁸, אבל אין פירוש הדברים ש"מוכרים" את השבת כדי שישאר בחיים; במצב של פקו"נ יש דין בתורה שצריך לחלל את השבת; כשם שבשבת כתיקונו, אצל בריא, אסור לחלל את השבת, הנה במצב של פקו"נ חייבים לעשות זאת, וכדברי הגמרא³⁰⁹: "מצוה בגדול". ועד"ז בנוגע לעשה שדוחה לא תעשה³¹⁰, וכן טומאה הותרה או דחוי'³¹¹, וכיו"ב³¹².

כלומר: אין זה באופן שעושים "מסחר", "עיסקת-חבילה" ("פעקעזש-דיל"): אני "אמכור" לך מצוה, ואתה "תחסוך" לי עבירה... שכן, אין לאף אחד "בעלות" על תומ"צ, מלבד הקב"ה; אלא שהקב"ה אמר שישנו ענין של עשה וישנו ענין של לא תעשה, ונוסף לזה יש עוד ציווי בתורה ש"עשה דוחה לא-תעשה". ועד"ז בנוגע לפקו"נ שדוחה שבת, ועד"ז הענין ד"פרוזבול", ועד"ז בנוגע לתפילין — שכשם שביום חול יש מצות עשה מן התורה להניח תפילין, כך בשבת ויו"ט אסור להניח תפילין³¹³, וכן בלילה (מדרבנן³¹⁴). אבל אין זה "מסחר" שנעשה ע"י בן-אדם.

ועד"ז בנוגע לכל הענינים שמביאים מהם ראיות של "חכמי חלם", שאפילו לנערים אין צורך להשיב עליהם; כבר הרעישו על זה, וכתבו והדפיסו כו, ומזמן ירד הענין מסדר-היום; ורק מקווים שאולי יוכלו

(305) ר"פ וישב.

ועוד.

(306) תהלים קיט, יט.

(311) פסחים עז, א. פ, סע"א. וש"נ.

(307) ראה תו"מ סה"מ כסלו ע' פא. וש"נ.

(312) ראה גם תו"מ ח"מ ס"ע 216 ואילך.

(308) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רס"ט.

וש"נ.

(313) שו"ע אדה"ז או"ח רס"א.

(309) ראה יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת

(314) כי, "זה שנאמר ושמרת את החוקה

פ"ב ה"ג. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח ששכ"ח

הזאת למועדה מימים ימימה, שמשמעו ימים

סי"ב (סי"ג).

ולא לילות, אין הכתוב מדבר בחוקת

(310) ראה שבת קלב, ב. יבמות ג, סע"ב.

התפילין, אלא בחוקת הפסח" (שם רס"ל).

אין מה להתפעל, זהו כלל ישן שכבר נאמר בתורה, ולא רק בתושבע"פ (בסוגיא במסכת בבא בתרא²⁹⁸, שמסבירה זאת בכמה אופנים), אלא זהו פסוק ברור בתנ"ך! אין מה להתפעל מזה ש"אומר ואינו עושה", "גוזר ואינו מקיים"; וכשם שיכול להיות "אומר ואינו עושה" בנוגע להבטחה מסוימת, יכול להיות גם שהיום אומר כך ומחר אומר להיפך, לטובה. —

וכל זה — באופן של שלום, וכמ"ש²⁹⁹ "ונתתי שלום בארץ.. וחרב לא תעבור בארצכם", "אפילו חרב של שלום" (כמ"ש בספרא); כשמישהו רוצה לשלוח גוי עם חרב שיבדוק אם מתנהגים כראוי, ע"פ רצונו של גוי פלוני וכו' — אומרים לו: לא! גם "חרב של שלום" אין לה נתינת מקום "בארצכם".

וכל זה למה? — בגלל שזוהי הארץ שהקב"ה נתנה באופן של "ברית עולם" לאברהם ולזרעו אחריו, ו"זרעו" של אברהם הוא יצחק, ולא ישמעאל, כמ"ש³⁰⁰ "ביצחק יקרא לך זרע", ובנוגע ליצחק גופא — "ביצחק ולא כל יצחק"³⁰¹, אלא רק יעקב, שאצלו הי' הענין ד"מטתו שלמה"³⁰², ולכן, שכאשר אינו יהודי רוצה להיות יהודי, עליו לשמוע ולהתנהג ע"פ רצונו של יעקב,

ובנוגע ליעקב — הנה בהיותו אצל לבן, מוקף מסביבו באנשי ארם נהריים, באופן שכל אנשי המקום היו יחד עם לבן נגד יעקב — אמר יעקב: "עם לבן גרתי"³⁰³, שידע שהוא שם "גר", והקיום שלו שם הוא — כפירושו רש"י — עי"ז ש"תרי"ג מצוות שמרתי":

לכאורה, איך אפשר במעמד ומצב חמור וקשה כזה לקיים כל תרי"ג מצוות?! — מוכרחים לעשות פשרה: יש "למכור" מצוה אחת, כדי שיוכלו לקיים מצוה אחרת; "למכור" שתי מצוות, כדי שיוכלו לקיים ארבע מצוות. ואעפ"כ — אומר רש"י — "תרי"ג מצוות שמרתי".

ו"מעשה אבות סימן לבנים"²⁷ — כיצד צריכה להיות הנהגתו של יהודי בזמן הגלות:

כללות עם בני"י התחיל מיעקב, ואצלו התחיל הגלות הראשון (עוד לפני גלות מצרים) — שהרי יצחק לא יצא מארץ ישראל, משא"כ יעקב,

(298) יו"ד, ב.
(299) בחוקתי כו, ו.
(300) וירא כא, יב.
(301) נדרים לא, א. וש"נ. הובא בפרש"י
(302) וישלח לב, ה.
(303) ר"פ ויצא.

(298) יו"ד, ב.
(299) בחוקתי כו, ו.
(300) וירא כא, יב.
(301) נדרים לא, א. וש"נ. הובא בפרש"י
(302) וישלח לב, ה.
(303) ר"פ ויצא.

ע"י גוים — היתה בנוגע ל"העוסק בתורה", בנוגע ל"גמילות חסדים" וצדקה, ובנוגע לענין ד"מתפלל עם הציבור"²⁶⁹:

טענה אחת היתה בנוגע להשפעה על לימוד התורה — שיבואו לזלזל בלימוד התורה; טענה נוספת היתה בנוגע לגמילות חסדים — שהכסף ששלח רבינו הזקן ל"כולל" שבארץ ישראל עבור החזקת תלמידי חכמים, אלמנות ויתומים וכו', נתפרש על ידם ששולחים זאת כדי להלחם נגד ה"צאָר"; וכן טענו בנוגע לאריכות בתפלה, נוסח חדש בתפלה, ו"שטיבלעך" נפרדים וכו' — שנעשית "כת" חדשה כו', כמבואר בארוכה ב"כתב ההלשנה"²⁷⁰.

אלא מאי — כיון שהוצרכו לפרש ולתרגם את הדברים עבור החוקר ("סלעדאָוואַטעל", "פראָקוראַר") והקטיגור של הגוים, התפרשו הדברים באופן הפכי.

וכידוע מ"ש בספרים²⁷¹ בנוגע לענין ד"ותשועה ברוב יועץ"²⁷² — שבפשטות מובן שיש להתייעץ עם אוהב — שכאשר אדם נמצא במעמד ומצב שאין בסביבתו אוהבים, אזי יש עצה נוספת: לשמוע חוות-דעת של השונא, ולעשות להיפך!...

מה. ובפרטיות יותר — בנוגע ללימוד התורה:

תורת החסידות בכלל, ועאכו"כ חסידות חב"ד — מסבירה את יוקר התורה שלא בערך לגבי אופן ההסתכלות על התורה שהיתה עד אז. ובמילא התבטא הדבר בשתי קוים:

(א) ככל שתגדל מעלתו של ה"למדן", למדן אמיתי — הרי התורה היא גדולה יותר ממנו, להיותה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"²⁷³, וכיון שכן, הרי כל מה שפעל בתורה, אינו בערך לגבי מה שישנו עוד בתורה, כך, שעליו להמשיך ללמוד תורה כאילו שזה עתה רק מתחיל ללמוד תורה.

(ב) הדגשה מיוחדת על הענין ד"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"³, כפי שמצינו שאחת הפעולות של רבינו הזקן — עוד לפני שנתמנה לנשיא, בתור הכנה להנשיאות — היתה למצוא בתורה פס"ד ברור להלכה בפועל, "דבר הוי' זו הלכה"²⁵⁶.

(269) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 82. וש"נ.
(270) משלי יא, ד. כד, ו.
(271) ראה גם תו"מ ח"ג ע' 82. וש"נ.
(272) משלי יא, ד. כד, ו.
(273) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ט
ס"כ (תו"מ חנ"ה ע' 36 ואילך).

ובהקדים — שיש אמנם גדלות נפלאה ("א מוראדיקע זאך") באמירת סברא לכאן ולסברא לכאן, וכנ"ל (סל"ה) שזהו מה שנקרא בתורה "עוקר הרים וטוחנן זו בזו", אבל לאח"ז ישנו הענין של בירור הפס"ד הלכה למעשה, באופן ש"הלכה כמותו" (ע"ד הענין ד"פדה בשלום", ללא ויכוחים כו').

וכפי שמצינו בגמרא במסכת סנהדרין²⁷⁴ בנוגע לדוד ויהונתן בן שאול (ששניהם היו לומדים גדולים, ועאכו"כ שאול בעצמו), שכאשר דואג סיפר לשאול אודות מעלותיו של דוד בתורה, לא התפעל שאול מזה, באמרו "יהונתן בני כמוהו", ורק כשאמר לו "וה' עמו²⁷⁵", שהלכה כמותו בכל מקום, אזי "חלש דעתי ואיקניא בי", כיון שזהו "מילתא דבדידי נמי לא הוה בי".

— מצינו אמנם שאע"פ שב"ה אומרים כשר וטהור וכו' וב"ש אומרים להיפך, מ"מ, אומרת הגמרא²⁷⁶ ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים"; אבל ישנו ענין נעלה יותר — "הוי' עמו", שם הוי' שלמעלה משם אלקים²⁷⁷ — ש"הלכה כמותו", וענין זה יכול להיות רק אצל אחד.

ובנוגע לעניננו: כשהיו אז מנהיגים וגדולים משני הצדדים — הנה הענין של חיבור השולחן-ערוך לברר ההלכה לאמיתתה למעשה בפועל, ה' חידושו של רבינו הזקן, עוד קודם שהתחיל לגלות פנימיות התורה, כמבואר בארוכה בהקדמת הרבנים בני הגאון המחבר, ש"היתה התחלתו (של חיבור השו"ע) בהיותו יושב בשבת תחכמוני כו'" בבית הרב המגיד ממעזריטש (שי"ט כסלו הוא גם יום הילולא שלו), ולא רק סתם התחלה, אלא ש"הלכות ציצית והלכות פסח . . נגמרו שמה כו'".

מו. וענין זה נוגע גם לאיש פשוט:

מצינו בהלכות תלמוד תורה²⁷⁸, על יסוד דברי הגמרא במסכת מנחות²⁷⁹, שישנו מי שיוצא י"ח לימוד התורה ע"י "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", או אפילו פחות מזה בכמות — "פסוק אחד", הפסוק דקריאת-שמע, ועד שע"ז "קיים מצות לא²⁸⁰ ימוש ספר התורה הזה מפיק". והרי מובן שמי שנמצא במעמד ומצב כזה אינו שייך להעילוי ד"הלכה כמותו"; ואעפ"כ, יש לו שייכות להעילוי ד"דבר הוי' זו הלכה"

המשך תרס"ו ע' תלא ואילך. ועוד.

(278) לאדה"ז פ"ד ה"ד. וש"נ.

(279) צט, ב.

(280) יהושע א, ח.

(274) צג, ב.

(275) שמואל א, טז, יח.

(276) עירובין יג, ב. וש"נ.

(277) ראה סה"מ תרכ"ז ע' שא ואילך.

וכשאומרים לו: איך יכול להיות "הישג דתי" אם זה "שלא כהלכה", היפך "דבר הוי' זו הלכה" — יש על זה העצה הידועה בגמרא: "טענו חיטים", וכשאין לו מה להשיב — "הודה לו בשעורים"²⁹⁶.

ולכן, גם מי שיש לו "חזקה" שהוא "מגלה פנים בתורה", היינו, שאינו מעלים ומסתיר, אלא "מגלה", ולומד תורה באופן של "פנים", ללא ענינים צדדיים, הוא פותח ספר ואומר שיעור באופן של שקלא-וטריא ומסיק מסקנא — הנה לאחרי כל זה צריכים להבטיח שזהו "כהלכה", כיון שיכול להיות באופן "שלא כהלכה" רח"ל; ואז נגרם היזק שלא בערך לגבי מי שלא אומר שהוא קשור עם התורה, ואינו מביא רא"י מהתורה, אלא אומר "כך רצוני", או שכך אמר פלוני בן פלוני שהי' נגד התורה ונגד ההלכה.

ואין כאן המקום להאריך בנוגע לביטול הענין הידוע, ובפרט ע"פ האמור שמדברים אודות ענינים של "פדה בשלום", ויה"ר שבקרוב ממש תהי' פדי' בשלום גם מענין זה; אבל חייבים להזכיר זאת בקיצור עכ"פ, מצד גודל חשיבות הענין.

וכמדובר כמ"פ שכשם שבכל הזדמנות צריך להזכיר אודות חורבן ירושלים (ועד שצריך לעשות זכר באופן של "אמה על אמה", ככל פרטי הענינים שנתבארו בשו"ע²⁹⁷), כך אסור לשכוח לרגע שמרחפת סכנה, רח"ל, על קיום כל עם ישראל, הן בארץ הקודש והן בחוץ לארץ, כל זמן שלא יבטלו ויעקרו מעיקרא את הגזירה האיומה לומר על גוי שהוא יהודי, בה בשעה שיודעים בבירור שזהו "שלא כהלכה"!

ולא באתי אלא להזכיר שגזירה זו היא עדיין בתקפה, רח"ל, והענין ד"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה" ישנו עדיין גם עתה (אם כי במדה פחותה מכמו שהי' לפני"ז).

נד. ויה"ר שלא יצטרכו עוד לדבר על ענין זה (כאמור כמ"פ), ומכאן והלאה יוכל להיות הענין ד"העוסק בתורה" כדבעי — כפי שהגמרא קובעת כיצד צריך לעסוק בתורה, ועד"ז העסק "בגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור".

ואז ישנה ההבטחה שיהי' הענין ד"פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי" — שיפטרו מכל הטרדות ובלבולים שמצד אומות העולם, כיון שסומכים על הקב"ה — "ואני אבטח בך",

— ולכן לא מתפעלים ממה שהתברר ש"חסד לאומים חטאת"¹⁷;

(297) אר"ח רסתק"ס.

(296) ב"ק לה, ב.

וזוהי ההוראה לכל אחד ואחת עד לדורנו זה – ואדרבה: עאכור"כ בדורנו זה, דרא דעקבא דמשיחא, שצריך בקרוב לקבל פני משיח צדקנו (כידוע דברי נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר) – שצריך להרבות בתורה ובגמ"ח (וצדקה בכלל, ובפרט צדקת ארץ החיים) ובתפלה עם הציבור, וכאמור, באופן של התעסקות ("העוסק").

נב. ויש להוסיף ולהעיר בנוגע למארז"ל הנ"ל, שמתחיל ב"העוסק בתורה", ורק לאח"כ נאמר "ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור" – אע"פ שסדר היום הוא באופן שצ"ל תחילה ענין התפלה, ולפני התפלה צ"ל הענין דגמ"ח – "יהיב פרוטה לעני והדר מצלי"²⁹², ורק לאח"כ – "מבית הכנסת לבית המדרש"²⁹³ – לימוד התורה (כמדובר פעם בארוכה²⁹⁴).

והענין בזה – שהקדמת "העוסק בתורה" היא לפי שמהתורה יודעים איך צ"ל הענין דגמילות חסדים: היכן ליתן גמילות חסדים, והיכן לא ליתן, שהרי אם מנצלים זאת לדבר בלתי־רצוי, אסור להיות מסייע לידי עוברי עבירה ע"י הגמ"ח שלו; ועד"כ בנוגע ל"מתפלל עם הציבור", שמהתורה יודעים כמה גדרים בנוגע לתפלה, כמו מקום התפלה והכנת האדם לתפלה וכו' (כפי שמונה הרמב"ם בהלכות תפלה²⁹⁵ שמונה דברים (ש) צריך המתפלל להזהר בהן").

נג. ובזה נכלל גם ענין עיקרי בנוגע לכללות ענין התורה – להזהר מהענין ד"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה"²²¹.

ובהקדים – שלכאורה הרי זה סתירה, דממה־נפשך: אם זהו "שלא כהלכה" – למה נקרא "מגלה פנים בתורה", בה בשעה שכיון שאין זה כפי התורה, אין זה "פנים בתורה", ואין זה "מגלה", אלא אדרבה: מסתיר ומעלים על התורה.

ומזה מוכח, שיכול לבוא מישהו ולומר שכוונתו לגלות, ומתחיל ללמוד ה"פנים" (פנימיות) שבתורה (ללא כוונת צדדיות), ולאח"כ תופסים שמסקנת הדברים היא "שלא כהלכה" – שאינו מוכן להוסיף תיבת "כהלכה"!

וכאשר אומרים לו: היתכן? הנך "מגלה פנים בתורה"?! – משיב, שזהו "הישג דתי"!

(292) ב"ב יו"ד, א.
 (293) ברכות הסופה. וש"נ.
 (294) ראה גם תו"מ חמ"ח ריש ע' 368. וראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד סל"ד (תו"מ הל"ח ע' 289). וש"נ.
 (295) רפ"ה. וראה ס' ד"ח ע' סו. הובא בשל"ה עניני תפלה בתחלתו (עשר דברים).
 (296) ראה גם תו"מ חמ"ח ריש ע' 368. וראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד סל"ד (תו"מ הל"ח ע' 289). וש"נ.

– שהרי גם הוא יודע הלכות מסויימות; מה עליו לעשות בנוגע לברכות הנהנין, בנוגע לק"ש ותפלה וכו' וכו'.

ומניין יודע הוא הלכות אלו? – מהשולחן־ערוך, ששם נכתבו הלכות פסוקות; ואפילו אם אינו יכול ללמוד שולחן־ערוך בעצמו – אזי מבקש שיספרו לו מה שכתוב בשולחן־ערוך, ועי"ז יש אצלו העילוי ד"גדול לימוד שמביא לידי מעשה".

מז. ובענין זה רואים שני קצוות:

מחד גיסא – כיון שהתורה "ארוכה מיני ארץ ורחבה מיני ים", הרי גם למדן הכי גדול אינו אלא כמתחיל, כי, כל הריבוי שלמד, הרי זה עדיין גבול, וגבול, עד כמה שיהי' גדול, אינו בערך לבלי גבול. וכיון שהתורה היא בלי גבול, הרי גם הלמדן הכי גדול, שאין לו ערך לבלי גבול של התורה, אוחז הוא רק בהתחלה.

בלימוד התורה ישנו אמנם השיעור למעלה – לימוד כל התורה כולה, כפי שמצינו בגמרא²⁷⁹ שיש מציאות כזו שפלוני למד "כל התורה כולה", ועד שנעשה בעה"ב על התורה, ש"נקראת על שמו", כמ"ש "ובתורתו יהגה"; אבל, במה דברים אמורים – רק בנוגע לידיעת כל התורה באופן של בקיאות, ולא בנוגע לשקו"ט ופולפול התורה כו', שענין זה הוא בלי גבול.

וא"כ, כשיהודי חושב אודות הבלי גבול של התורה, אזי מזדעזע ("ער גיט זיך אַ טרייסל"), שהרי אפילו רבי אליעזר הגדול אמר²⁸¹ "הרבה תורה למדתי ולא חסרתי .. אפילו ככלב המלקק מן הים"!

ולאידך גיסא – גם בהשיעור למטה ממש, שלומד רק "פסוק אחד שחרית ופסוק אחד ערבית" (אפילו פחות מ"פרק"), יש לו גם ענין הכי נעלה בתורה – "דבר הוי' זו הלכה", עי"ז שמקיים מ"ש בשולחן־ערוך. ושני הקצוות תלויים זה בזה:

כשמקשרים את התורה עם מידת האדם הלומד – הנה יש מי שאוחז בשיעור למעלה שלמד כל התורה כולה, ויש מי שאוחז בשיעור למטה, שאין לו שייכות ח"ו להבנת והשגת התורה; אבל מצד הבלי גבול שבתורה – הנה גם מי שאוחז בשיעור למעלה, אוחז עדיין בהתחלת הלימוד, וגם מי שאוחז בשיעור למטה, יש לו את הענין של "דבר הוי' זו הלכה".

מח. וזהו מה שפעל רבינו הזקן בחיבור השולחן־ערוך באופן השייך לכל אחד ואחת מישראל,

ולא עוד אלא שבחיבור השו"ע כלל רבינו הזקן גם את ההבנה וההסברה של פסקי-הדינים — שזהו החילוק בין השו"ע של רבינו הזקן לשו"ע של המחבר (ר' יוסף קארו), שהמחבר כתב רק את הפס"ד, ואילו בנוגע למקור הדברים והבנה והסברה, סמך על ספרו "בית יוסף" בפירושו על הטור (כמ"ש בהקדמתו לספריו), ואילו רבינו הזקן הכניס גם את טעמי ההלכות (אם כי בקיצור נמרץ) — "הלכות בטעמיהן" (כמבואר בהקדמת השו"ע).

ובסגנון האמור לעיל — שבענין ד"סיני, ישנו לא רק ענין של כמות, אלא גם ענין של איכות.

מט. ובכך:

אמיתית הענינים היתה להיפך ממה שהתקבל בדעתו של ה"צאר" והקטיגור שלו, ששיטתו של רבינו הזקן תגרום לזלזול ח"ו בלימוד התורה. ואכן רואים בפועל שההיפך הוא הנכון! וכפי ששומעים מכמה ראשי-ישיבות ליטאיים, שמתפללים על כך שרוב התלמידים בישיבות שלהם מוצאים מבתי חסידיים. — כך אמר לי ראש ישיבה ליטאית²⁸². ועד"ז בנוגע לגמילות חסדים:

רבינו הזקן שלח תמיכה (בכמה אופנים) ליהודים שבארץ ישראל כדי שיוכלו ללמוד תורה ולקיים מצוות, ועי"ז — לקרב ביאת המשיח, שאז תשתחרר ארץ ישראל מממשלת הסולטן; ואילו אצל השונא התפרש הדבר להיפך — שהסיוע מיועד לעזור לסולטן.

ועד"ז בנוגע ל"מתפלל עם הציבור":

הטענה היתה שמצד שינוי נוסח התפלה, המנהגים המיוחדים, והשטיבלעך המיוחדים וכו' וכו', יכול להיות ענין שהוא היפך תפלת אמת לא-ל אמת כו'. ובנוגע לפועל הרי זה בדיוק להיפך: כששואלים אצל מישהו — יהי' מי שיהי', מליטא, גליציא או פולניא — מי מאריך בתפלה? ישיב, שאם פלוני מתפלל חצי שעה מאוחר יותר, הרי זה סימן שיש לו שייכות לחסידות, ועכ"פ — לחסידים.

וכאמור לעיל (סמ"ד), שכאשר לא יודעים מהי דעתו של האוהב, צריכים לשמוע מה שאומר השונא, ואז יודעים שההיפך הוא הנכון!

ג. וההסברה על זה שהמלשינות היתה על ג' הענינים ד"העוסק

(282) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק, שאין לדבר על ענינים שאינם שייכים ל"פדה בשלום".

בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור" — דלכאורה, כיון ש"שקר אין לו רגלים"²⁸³, הרי צריך להיות איזה ענין של אמת בתחילתו:

בודאי עסק רבינו הזקן בלהט ("זיך געקאכט") בג' הענינים דתורה וגמילות חסדים ותפלה עם הציבור, אבל בזה גופא ניתוסף הענין שהזית אינו מוציא את שמנו אלא ע"י כתיחה²⁸⁴, כדברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) ג"ע²⁸⁵ בנוגע להחילוק שלפני פטרבורג ולאחרי פטרבורג.

וכל זה — למרות שגם לפני פטרבורג היו אצל כל ענינים אלו, כאמור לעיל (סמ"ה) בנוגע לכתובת השו"ע, שסיים כמה הלכות עוד בהיותו אצל מורו המגיד ממעזריטש; ועד"ז בנוגע לגמ"ח וצדקה שהי' אצלו כמה זמן לפני"ז, ועד להסיפור הידוע²⁸⁶ (שאירע עוד לפני הליכתו למעזריטש) בנוגע ל"נדן" שקיבל מחותנו, שהתנה עמו מלכתחילה שיהי' בבעלותו, ואח"כ השתמש בזה לגמילות חסדים — לסדר יהודים בענין של פרנסה כפי שהתקבל אצלו באיזה אופן צריכה להיות פרנסתם; ועד"ז בנוגע לתפלה, כידוע אופן הנהגת רבינו הזקן בענין התפלה עוד קודם הנשיאות שלו²⁸⁷.

גא. וכאמור לעיל, והוא העיקר, שענין הזכרון יבוא לידי פועל.

ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו', אפילו "שמץ מנהו"²⁸⁸, וכמ"ש הצמח צדק בשו"ת בנגלה²⁸⁹, בנוגע לסברא שלו לגבי סברא של רבינו הזקן, "כשם שבין קדשי קדשים לחולי חולין (כלשון הירושלמי²⁹⁰), כך גבהו דרכיו מדרכנו", ועאכו"כ בדורותינו אלו, ואנשים כערכנו — אעפ"כ, ובפרט ע"פ האמור לעיל (סכ"ג) המשל מ"ננס על גבי הענק", נותנים לנו כחות שיוכל להיות הענין ד"העוסק בתורה" בהתמדה ושקידה, ובעיקר — מתוך חיות גדול, הן בנגלה דתורה והן בפנימיות התורה, ועד"ז בנוגע ל"גמילות חסדים" ו"מתפלל עם הציבור", וכפי שמבאר רבינו נשיאנו²⁹¹, ש"זה שאומר כל העוסק, קאי על כל הג' דברים דתורה גמ"ח ותפלה", ומבאר, שלימוד התורה וגמילות וחסדים ועבודת התפלה (ובאופן שהתפלה תהי' "עם הציבור") צ"ל באופן של "העוסק" — "בדרך יגיעה והתעסקות גדולה", באותו אופן שמתעסק בענין שעל ידו משיג פרנסתו.

(283) של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקטו, ב. תתקכד, א. בהעלותך ע' תיב. וראה לקו"ש חכו' ע' 4 הערה 33. וש"נ.
(284) מנחות נג, ב. שמו"ר רפ"ו.
(285) שיחת י"ט כסלו תרס"ג ס"ד (סה"ש תורת שלום ריש ע' 26).
(286) ראה שיחת י"ט כסלו תשכ"ט ס"ט
(תו"מ חנ"ד ס"ע 373 ואילך). וש"נ.
(287)
(288) לשון אדה"ז — תניא פמ"ד.
(289) יו"ד סק"ב (ז, ב). סס"ג, ח (נח, ד).
(290) גיטין ספ"ו.
(291) רד"ה וסד"ה פדה בשלום תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' 184. ע' 190).